

HMS-opplæringen ved MN-fakultetet

Kai Åge Fjeldheim, Ellen Kristine Grøholt, Yvonne Halle, Knut Mørken og Hanne Sølna

27.05.15

MN-fakultetet har vedtatt at HMS-opplæring er obligatorisk for alle våre studenter. Som et ledd i implementasjon av dette er E-læringsvarianter av HMS-modulene under utvikling, og disse vil forhåpentligvis være motiverende og engasjerende for studentene og samtidig tidsbesparende og fleksible. Disse modulene må også fungere i en studieadministrativ ramme og dette notatet er et forsøk på å avklare spørsmål knyttet til dette.

HMS-modulene

HMS-opplæringen består av syv moduler:

1. Trygghet og fysisk miljø
2. Utviklende læringsmiljø
3. Lab-sikkerhet
4. Feltsikkerhet
5. El-sikkerhet
6. Klinikksikkerhet
7. Brannsikkerhet

Modulene 1–6 foreligger som e-moduler, mens den siste er et kurs med praktisk opplæring.

Modulen i brannsikkerhet er praktisk i form av en 2 timers forelesning og 1 time med praktiske øvelser. Fokuset på brannsikkerhet er basert på at brann er ansett som den største risikoen for sikkerheten ved MN-fakultetet. Elæringsmodulene vil gi grunnleggende HMS-kunnskap. Gjennomgang av elæringsmodulene vil ta i underkant av 2 timer og kan gjennomføres på mobil, pc eller nettbrett. Den mer spesifikke HMS-opplæringen på laboratorier og felt forutsettes gitt på instituttnivå.

Noen forutsetninger

I implementasjonen av HMS-opplæringen er det flere hensyn som må ivaretas, og disse kan til tider stå i motsetning til hverandre. Det kan derfor være nyttig å tydeliggjøre de grunnleggende intensjonene:

1. Gi studentene grunnleggende HMS-opplæring, med vekt på gode holdninger, for å forebygge ulykker, begrense skadene om ulykker skjer og hjelpe studentene til å fungere godt både i studiehverdagen og ellers. I dette ligger det både spesifikk opplæring for studietiden og generell kompetanse for arbeidslivet.
2. HMS-opplæringen må oppleves som relevant for studentene og de ansatte.

3. Det må være samsvar mellom innholdet i HMS-modulene og de ansattes holdninger til de samme temaene. Dette krever forankring av holdningene som kommuniseres i HMS-modulene også blant de ansatte.
4. Det må være felles tilnærming til HMS-opplæringen på alle institutter gjennom overordnede felles rammer.
5. Siden HMS-modulene er obligatoriske for store studentgrupper må administrasjonen av HMS-opplæringen være enkel.

Obligatorisk i program eller emne

Det fins minst to litt forskjellige tilnærminger til det å gjøre HMS-modulene obligatoriske:

- a) **Tilknytning til emne.** Dette betyr at den aktuelle HMS-modulen må være bestått før en student får adgang til undervisningselementer i emnet som for eksempel lab. Tilknytning til emne er krevende å administrere for store studentgrupper, men overkommelig for en mindre gruppe i et emne der ansvaret kan ivaretas av faglærer eller lab-ansvarlig.
- b) **Tilknytning til program.** Dette betyr at den aktuelle HMS-modulen må være bestått før studenten får godkjent sin bachelor- eller mastergrad, og dette sjekkes ved utstedelse av vitnemål på samme måte som andre krav til grad.

Forslag til løsning

På bakgrunn av forutsetningene og mulighetene som er skissert over peker det seg ut noen naturlige løsninger.

Fagspesifikke moduler: lab-, felt-, el- og kliniksikkerhet

Dette er moduler som skal formidle holdninger og kunnskap som gjør at studentene kan arbeide og oppføre seg på en sikker og forsvarlig måte på laboratorier og i felten. Det er likevel de ansatte som veileder studentene som er de viktigste kildene til gode holdninger og sikker oppførsel. Det er derfor naturlig at disse modulene kobles til hvert relevante emne som forutsetninger for å få adgang til lab eller for å få være med på feltkurs. Mer presist:

1. Instituttledelsen gjennomgår sin emneportefølje og avgjør hvilke emner (bachelor, master og ph.d.) som forutsetter hvilken HMS-opplæring i lab-, felt-, el- eller kliniksikkerhet. De relevante modulene legges inn som forutsetningskrav i emnebeskrivelsene (på nett og eventuelt andre steder) for å få adgang til lab eller bli med på feltkurs.
2. Studentene får tydelig beskjed (via emnebeskrivelser og andre relevante kanaler som 1. forelesning og eventuell introduksjon til lab/felt) om at de aktuelle HMS-modulene må være bestått før de får adgang til lab- eller feltkurs.
3. På første lab eller feltkurs foreligger det en liste over alle som ikke har bestått de relevante modulene. Fagansvarlig har ansvar for at disse gjennomfører de aktuelle modulene der og da. For feltkurs kan de aktuelle modulene for eksempel gjennomføres under reisen til feltstedet.
4. Faglærer godkjenner en modul når studenten viser kvittering eller signerer på ark (hvis kvittering ikke er tilgjengelig) som bekreftelse på at modulen er bestått.

Generelle moduler: trygghet og fysisk miljø, utviklende læringsmiljø og brannsikkerhet

Disse generelle modulene kobles til studentens studieprogram (bachelor, master eller ph.d.) som obligatorisk forutsetning for å få godkjent graden. Det formidles at 'obligatorisk' betyr at modulene bør gjennomføres ved starten av studiet slik at det store flertallet av studenter faktisk gjennomfører HMS-modulene på det tidspunktet. For dem som ikke har anledning til dette vil det da være mange anledninger til å gjennomføre modulene i løpet av studiet. At modulene faktisk er gjennomført vil også bli sjekket i FS ved gradsutstedelse.

Om brannsikkerhet

Den største sikkerhetsrisikoen er brann. HMS-modulen om brannsikkerhet er imidlertid et praktisk kurs, og det er i praksis umulig å få alle studentene til å gjennomføre dette kurset første semester. Det er også svært ressurskrevende å gjennomføre ekstrakurs i løpet av semesteret for å øke gjennomføringsgraden med noen prosent utover de som deltar på det første kurset. Samtidig økes beredskapen bare marginalt om gjennomføringsgraden økes fra for eksempel 85 % til 90 %. Vi mener derfor at opplegget som er skissert over ivaretar brannsikkerheten på en tilfredstillende måte.

Integrasjon mot FS

Med god integrasjon mot FS vil rutinene som er antydnet over være forholdsvis enkle å implementere: De tre generelle modulene kobles automatisk til alle programstudenter, mens de fagspesifikke modulene kobles til de aktuelle emnene en gang for alle. Gjennomføring av en e-modul registreres automatisk i FS (også mulig for brannsikkerhet med elektronisk oppmøte-registrering).

Uten god integrasjon mot FS blir det hele mer ressurskrevende, primært ved at gjennomført modul må registreres manuelt og det blir vanskeligere å sjekke om en student har bestått en modul. Hvordan dette kan gjøres i detalj må avklares med FFS (utvikler av e-modulene) og FS, men overordnet er rutinene som skissert over.

Studenter utenfor program

Enkeltemnestudenter, studenter på årsenheten, Bjørknesstudenter, utvekslingsstudenter og hospitanter må gjennomføre HMS-modulene som er knyttet til fagspesifikke emner på samme måte som øvrige studenter. De får også tilbud om å gjennomgå den generelle HMS-opplæringen knyttet til grader, men den er ikke obligatorisk for disse studentene.

Master- og ph.d.-studenter

HMS-krav kan også kobles til master- og ph.d.-emner og master- og ph.d.-grad som antydnet over (merk at ph.d. er en UiO-grad slik at det er komplisert å knytte krav til denne). Det er også mulig å knytte eventuelle HMS-krav til masteroppgave eller ph.d.-oppgave, men dette er instituttens ansvar både å avgjøre og forvalte, dog innenfor felles rammer fastsatt av fakultetet sammen med institutt- og utdanningslederne. All videregående HMS-opplæring utover de syv modulene som er beskrevet her er altså instituttens ansvar. Et spørsmål å avklare er hvorvidt (alle) de tre generelle modulene skal settes som krav også for mastergraden, som for bachelorgraden.

Master og ph.d.

Det er mulig å utsette endelig avklaring omkring master og ph.d. til H2016, etter at bachelor er i gang og STUT har blitt enige om rammer for master og ph.d. Før det overlates HMS på master og ph.d. til instituttene. Dette kan revurderes når nye verktøy i FS foreligger.

Forankring

En viktig del av HMS-arbeidet er å heve bevisstheten om HMS for både ansatte og studenter. Tilbakemeldinger fra studentene, blant annet under arbeidet med elæringsprosjektet, viser imidlertid at den virkeligheten studentene møter i undervisningen på lab eller i felt ikke nødvendigvis alltid samsvarer med den teorien de møter i fakultetets HMS-opplæring. Bevisstgjøring av fakultetets faglærere om den funksjon de har som rollemodeller og formidlere av de regler, verdier og normer som ligger i fakultetets HMS-opplæring blir følgelig en viktig oppgave fremover. Vår vurdering er derfor at alle faglærere bør gjøre seg kjent med det faglige innholdet i de syv HMS-modulene før oppstart av HMS-opplæringen i august 2015 og bygge, gjerne videreutvikle, sin formidling om HMS på denne. Utdanningslederne bør inntil dette er institusjonalisert i organisasjonen ha et særlig ansvar for å følge opp at dette skjer.

Oppsummering

HMS-opplæringen består av syv moduler:

1. Trygghet og fysisk miljø
2. Utviklende læringsmiljø
3. Lab-sikkerhet
4. Feltsikkerhet
5. El-sikkerhet
6. Klinikksikkerhet
7. Brannsikkerhet

Modulene 1–6 foreligger som e-moduler, mens den siste er et kurs med praktisk opplæring.

De grunnleggende intensjonene med HMS-opplæringen er:

1. Gi studentene grunnleggende HMS-opplæring, med vekt på gode holdninger, for å forebygge ulykker, begrense skadene om ulykker skjer og hjelpe studentene til å fungere godt både i studiehverdagen og ellers.
2. HMS-opplæringen må oppleves som relevant for studentene og de ansatte.
3. Det må være samsvar mellom innholdet i HMS-modulene og de ansattes holdninger til de samme temaene.
4. Det må være felles tilnærming til HMS-opplæringen på alle institutter gjennom overordnede felles rammer.
5. Siden HMS-modulene er obligatoriske for store studentgrupper må administrasjonen av HMS-opplæringen være enkel.

De **fagspesifikke modulene** lab-, felt-, el- og klinikksikkerhet, kobles til hvert relevante emne som forutsetninger for å få adgang til lab eller for å få være med på feltkurs. Instituttet avgjør hvilke emner som skal ha hvilke HMS-moduler som krav og gir tilstrekkelig

informasjon til studentene om dette. Instituttene har ansvar for å følge opp at studentene har bestått obligatoriske moduler.

De **generelle modulene** trygghet og fysisk miljø, utviklende læringsmiljø og brannsikkerhet, kobles til studentens studieprogram (bachelor, master eller ph.d.) som obligatorisk forutsetning for å få godkjent graden.

Når god **integrasjon mot FS** er på plass er usikkert. Inntil videre må derfor sjekk av om studenter har bestått modul og registrering av beståtte moduler gjøres manuelt. Integrasjon med FS vil gi enkle rutiner der de tre generelle modulene koples til alle programstudenter og de fagspesifikke modulene koples til emnene.

Studenter utenfor program som enkeltemnestudenter, studenter på årsenheten, Bjørknesstudenter, utvekslingsstudenter og hospitanter må gjennomføre HMS-modulene som er knyttet til fagspesifikke emner på samme måte som øvrige studenter.

HMS-krav kan kobles til **master- og ph.d.emner samt mastergrad** slik som for bachelornivået. Dette er instituttenes ansvar å avgjøre og forvalte i tillegg til annen videregående opplæring utover de syv modulene beskrevet her.

HMS opplæring med de syv modulene på master- og ph.d. kan utsettes til H2016 eventuelt når integrasjon med FS er klar. Inntil da overlates HMS opplæring til instituttene.

Det er avgjørende at HMS opplæringen er **forankret** blant fakultetets ansatte som møter studentene i en undervisningssituasjon der HMS er et element i undervisningen. Forankringen er primært instituttenes ansvar.